

Week 44 - Het huis van de burgemeester

Korte geschiedenis Herengracht 502

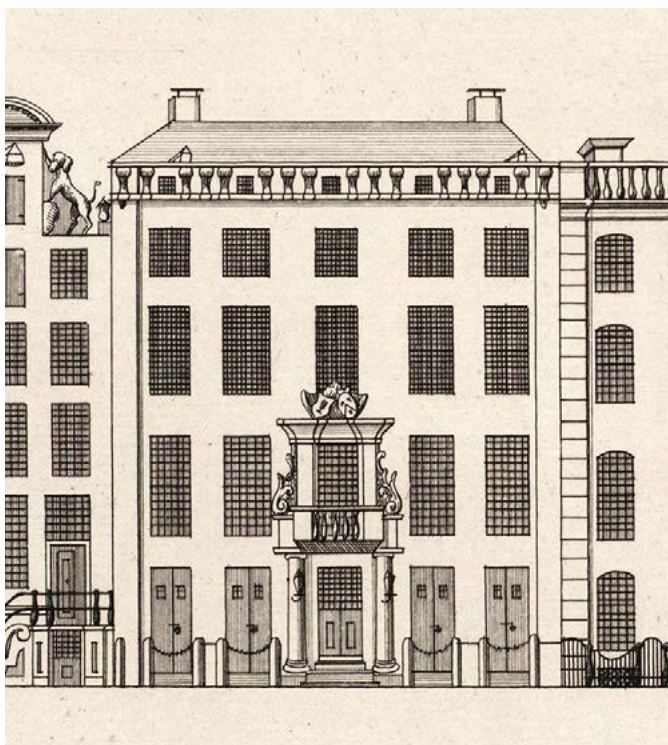
In de Vierde Uitleg kocht Everard Scott in 1665 twee percelen aan de Herengracht (erven 35 en 36) en de twee corresponderende percelen (55 en 56) aan de Keizersgracht in park D, dat is tussen Vijzelstraat en Reguliersgracht. Hij verkocht ze in 1671 voor f 21.000,- onbebouwd door aan zijn neef Paulus Godin, bewindhebber van de WIC. Deze liet er in 1671-'72 aan de Herengracht een dubbel woonhuis van 14,9 meter breed op neerzetten. Het had een wat plompe classicistische baksteengevel met rechte kroonlijst en schilddak. Het had vijf traveeën met in het midden-travee een ingangspartij met beeldhouwde omlijsting rond toegangsdeur en eerste verdieping en met een balkon dat door twee kolommen werd ondersteund. Daaraan dankte het huis de naam “Huis met de kolommen”. De benedenverdieping had verder geen vensters

maar vier pakhuisdeuren.

Het huis had géén stoep in de gebruikelijke zin, d.i. naar een beletage, maar slechts enkele treden naar de hoofdingang. Dat was toen alleen gebruikelijk bij huizen met gemengde woon-werkfunctie. Godin liet op het dubbelperceel aan de Keizersgracht

Links de tekening die Caspar Philips van het huis maakte voor zijn grachtenboek (1776).

Rechts de situatie in 1926, het jaar dat het huis aan de Gemeente Amsterdam werd aangeboden als ambtswoning voor de burgemeester.

een koetshuis bouwen, dat in 1684 gereed kwam. Zo kreeg het huis zijn bijna 50 meter diepe tuin.

De nakomelingen van Godin woonden hier in wisselende samenstelling, totdat in 1791 een van hen, mr. Andries Deutz van Assendelft, stadsarchitect Abraham van het Hart opdracht gaf tot een grondige verbouwing in Louis XVI-stijl. De benedenverdieping kreeg een hardstenen bekleding en vensters in plaats van de pakhuisdeuren. Het beeldhouwwerk rond de ingangspartij verdween, waardoor het effect nog soberder werd. In 1804 verkocht Deutz het pand inclusief koetshuis voor f 115.000,- aan Theodoor Gülcher.

Diens erven verkochten het in 1830 weer voor f 22.650,- aan Willem Gompertz, die in 1832 voor f 33.000,- aan Cornelis Kops en die in 1869 voor f 35.000,- aan jhr. Hendrik van Loon van bankhuis Hope&Co. Deze was getrouwd met Louise Borski, die het pand in 1870-'74 binnen en buiten liet verbouwen en moderniseren. Daarbij werd het dak gewijzigd waarbij het de huidige 'oeils de boeuf' kreeg, zonder overigens de kapconstructie te wijzigen. De erven Van Loon

Links de achtergevel van Herengracht 502 met de grote stadstuin.

Rechts de presentatietekening van Abraham van der Hart voor de verbouwing van Herengracht 502.

verkochten het pand in 1907 voor f 100.000,- aan Jacob Cremer, die o.a. president van de Nederlandsche Handels Maatschappij was. Gelijktijdig startte Cremer de bouw van het grootste woonhuis dat ooit in Nederland werd gebouwd op het landgoed 'Duin en Kruidberg' te Santpoort, waar hij het grootste deel van het jaar doorbracht en alleen 's winters in Amsterdam verbleef. Het grondstuk werd in 1907 meteen gesplitst, waardoor het koetshuis kadestraal gescheiden werd. Het pand aan de Herengracht werd in 1907-'08 verbouwd door architect Herman Walenkamp, die ook de huidige tuin aanlegde. In 1912 werd het landhuis in Santpoort hoofdverblijf voor Cremer, waarop hij het pand aan de Herengracht voor dezelfde f 100.000,- verkocht aan zijn opvolger bij de NHM, Cornelis van Aalst. Deze had het huis ook niet echt nodig en stelde het in 1926 de Gemeente Amsterdam ter beschikking met het voorbehoud dat het

zou dienen als ambtswoning van de burgemeester. In 1927 volgde de overdracht van het pand en nog datzelfde jaar trok burgemeester Willem de Vlucht er in.

Deze zet van Van Aalst verdient enige toelichting. Zowel hij als De Vlucht waren van eenvoudige komaf en hadden zich omhooggewerkt tot in deze hoge kringen. De Vlucht had te kennen gegeven dat hij deze bliksemcarrière best bekroond wilde zien door een prestigieus woonhuis aan de Heren- of Keizersgracht. En zo geschiedde. Dat deze geste niet zonder bijbedoelingen was zullen we direct nog lezen.

*Boven: Een foto van de werkkamer van burgemeester De Vlucht.
Links: De eetzaal, annex conferentiekamer, annes nog veel meer.*

Dr. Willem de Vlucht

Willem de Vlucht werd op 19 december 1872 op Kattenburg geboren als zoon van scheeptimmerman Evert de Vlucht. Hij werd zonder uitgebreide scholing klaargestoomd om in de aannemerij werkzaam te zijn, maar werd uiteindelijk onroerend goed-makelaar: De Vlucht&Domhof (1896-1907). Hij was als gereformeerd lidmaat actief in de politiek en werd in 1909 voor de ARP lid van de Tweede Kamer. In 1915 werd hij gemeenteraadslid in Amsterdam en in 1918 wethouder van Publieke Werken en Handelsinrichtingen. In 1921 werd hij door de Minister van Binnenlandse Zaken voorgedragen als opvolger van de in dat jaar overleden burgemeester Tellegen.

Dat was een schok voor heel socialistisch Amsterdam, die niemand anders dan Floor Wibaut op het pluche verwachtten. De gereformeerden maakten minder dan vijf procent uit van de Amsterdamse bevolking en dat een lid van deze minoriteit burgemeester werd was moeilijk te verkroppen. Wibaut maakte dat in zijn 'welkomst'-speech nog eens duidelijk door te stellen dat dit niet de keus van de meerderheid van de Raad zou zijn geweest. Maar zo ging dat nog in 1921. Niettegenstaande deze wel zeer gereserveerde houding van de Raad werd Willem de Vlucht een populaire burgemeester, die wel eens in het harnas gestorven zou kunnen zijn als de bezetter daar in 1940 niet tussen gekomen was. Hij werd meteen monddood gemaakt door een oppasser naast zich en na de Februaristaking in 1941 werd hij, overigens gelijktijdig met de voltallige Gemeenteraad, afgezet en vervangen door Edward Voûte. In de annalen heet

De Vlucht burgemeester te zijn geweest tot zijn overlijden in 1945. Dr. Willem de Vlucht overleed in Aerdenhout op 10 februari 1945. Zijn echtgenote Colina was het jaar ervoor al overleden.

De Vlucht was zeer ambitieus en een flinke dosis ijdelheid kon hem niet ontzegd worden. De lijst van baantjes, zoals bestuurslid, bestuursvoorzitter of –secretaris, commissaris en erebaantjes als beschermheer, erelid en erevoorzitter is niet te overzien, zo lang. De kroon daarop was in 1932 het eredoctoraat rechtswetenschappen aan de UvA. De doctorstitel werd gekoesterd als een kleinood.

Een tweede bekroning was het prestigieuze patriciërs-huis dat hij in 1927 als ambtswoning mocht betrekken. Hoe hij daaraan kwam hebben we in de geschiedenis van Herengracht 502 kunnen lezen.

Dat dit een bewust cadeautje van Van Aalst aan De Vlucht was, bleek pas later. Dat was bepaald geen belangeloze gift geweest. In feite ging het om regelrechte omkoping: “C.J.K. Van Aalst was president van de Nederlandse Handel-Maatschappij. Deze kreeg tussen 1919 en 1926 haar hoofdkantoor aan de Vijzelstraat, ontworpen door architect Karel de Bazel. Het gebouw druiste in tegen alle toen heersende gemeentelijke bouwvoorschriften. 24 Monumentale panden tussen Heren- en Keizersgracht werden zonder pardon opgeofferd. De Nederlandse Handel Maatschappij mocht er bovendien twee etages meer op zetten, dan de voorschriften toestonden.”

Uit de memoires van Ed van Thijn

Burgemeesterswoning

De Vlucht kreeg ook de inrichting van de ambtswoning cadeau en wel door toedoen van Samuel van Eeghen (de link is Kamer van Koophandel), Pieter van Leeuwen Boomkamp (mede-commissaris van diverse cultuurmaatschappijen) en Cornelis George Vattier Kraane (medeoprichter Fokker, De Vlucht is commissaris). Op 19 juli 1927 betrok burgemeester Willem de Vlucht de ambtswoning en op 2 september werd de eerste receptie gegeven. De pronkzaal op de eerste verdieping kreeg meteen een representatieve functie en het echtpaar De Vlucht woonde er boven. Pas Ivo Samkalden liet in 1967 de bovenste etage verbouwen tot appartement en betrok daarna deze hoger gelegen verdieping. Daarvóór had in 1951 een grote verbouwing c.q. restauratie c.q. modernisering plaatsgevonden onder het burgemeesterschap van Arnold d'Ailly.

Niet alle burgemeesters hebben er gewoond. Gijsbert van Hall gebruikte het huis alleen representatief. Schelto Patijn wilde eigenlijk zijn heerlijke lichte huis in Voorburg voor geen prijs verruilen voor de ambtswoning en bekeek met zijn vrouw eerst een aantal andere huizen in Amsterdam. Toen het sombere appartement speciaal voor hem opgeknapt werd is hij er toch maar gaan wonen. Gevraagd naar het woonplezier gaven de verschillende burgemeesters even verschillende reacties. Ed van Thijn voelde zich in de weekeinden afgesneden van de buitenwereld. Hij dacht nog aan de ontelbare grendels die hij dan moest verschuiven voor hij van de tuin kon genieten. Het merendeel zegt echter dat ze er heerlijk gewoond hebben.

Cornelis Johannes Karel (Karel) van Aalst

Van Aalst was een behendig maar drammerig onderhandelaar, die gewend was zijn zin te krijgen. Hij was destijds de machtigste zakenman van Nederland en als president-directeur van de Nederlandsche Handel Maatschappij (NHM) zeker machtiger dan menig minister. De NHM was van handelsmaatschappij geëvolueerd tot de grootste kredietverstrekker van het land en liet zowel het koninklijk huis als de regering Colijn naar zijn pijpen dansen. Wanneer zijn overredingskracht tekort schoot zette hij zijn brutale humor in. De kritiek op zijn handelen groeide en in 1934 werd Van Aalst gedwongen af te treden. Zijn NHM staat wel aan de basis van de ABN-AMRO, een net zo grote moloch die ons net zo brutaal vele miljarden gekost heeft, waarvan we een groot deel nooit zullen terugzien.

